

ной плати (35 %), скорочення робочих місць (23,5 %) і низький рівень зарплат в принципі (23 %). К причинам, способним вивести людей на вулиці, також належать своєволеє місцевої влади (21 %) і захист порушених прав (20 %).

Слід зауважити, що при перерахуванні способів протесту найбільше число людей готові приєднатися до санкціонованих мітингів і демонстрацій (32,4 %), а 16,5 % – готові брати участь у несанкціонованих заходах, 16,1 % готові звернутися до забастовок, 12,4 % можуть бойкотувати рішення влади, 7,8 % потенційно бачать таку форму, як блокування вулиць і доріг, 5,2 % – вуличні беспорядки, а 4,6 % навіть відзначають можливість участі в альтернативних воєнізованих формуваннях. Справедливості ради відзначимо, що частка респондентів, які обирають відповідь «не буду брати участь», в кожному з видів вираження протесту коливається від 59 до 89 %.

Таким чином, в Україні формується своя конфігурація політичної культури, заснована на низькому рівні довіри до органів і відділів влади, низькому повсякденному участю в громадській житті при достатньо високій явці на конкурентні вибори. Негативні оцінки траєкторії громадського розвитку супроводжені достатньо високим потенціалом протесту, причини якого, як правило, кореняться в соціально-економічній площині. Це дозволяє характеризувати політичну культуру як конфліктну, фрагментовану і однаково мало орієнтовану на підтримку державних і громадянсько-громадських інститутів.

Ф. В. Веніславський, кандидат юридичних наук, доцент

ПОЛІТИКО-ПРАВОВА КУЛЬТУРА СОЦІУМУ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ

В умовах сучасних політичних та правових трансформацій, прагнення окремих політичних сил істотно оновити зміст та спрямованість конституційного регулювання значної актуальності набуває проблема забезпечення стабільності конституційного ладу України, особливо його засад, закріплених саме Основним Законом. Адже надзвичайна важливість Конституції в системі національного права передусім тим і зумовлена, що її головним функціональним призначенням є проголошення та позитивне закріплення широкого переліку основних прав і свобод людини і громадянина, найважливіших

правових ідей, що відповідають історичним, соціальним та політичним традиціям, прагненням і уподобанням суспільства, основоположних засад формування, організації і функціонування як інститутів держави, так і інституцій громадянського суспільства. Саме в тексті Основного Закону, як правило, закріплюються безумовні базові політико-правові цінності, що визначають зміст та сутність усього конституційно-правового регулювання, становлять засади конституційного ладу України, а тому – це документ довгострокової, тривалої дії, часті та необґрунтовані зміни якого породжують не тільки правову, а й політичну, економічну та соціальну нестабільність, є вкрай небезпечними для нормального функціонування держави в цілому.

Природно, що на певному етапі державно-правового розвитку виникає об'єктивна потреба в реформуванні конституційного тексту, наданні йому нового правового імпульсу. Однак при цьому важливо, аби процес такого реформування був максимально зваженим, науково обґрунтованим і не допускав зміни чи скасування головних політико-правових ідей та безумовних демократичних цінностей, що зумовлюють сутність закріпленого Основним Законом конституційного ладу та його засад. Ці визначальні базові ідеї і положення мають бути максимально стабільними та можуть змінюватися лише в крайньому випадку, а окремі з них, такі як пріоритет прав людини, народовладдя, поділ влади, верховенство права, демократія тощо, змінюватися не можуть узагалі.

Не менш важливо, аби спрямованість конституційного реформування не залежала від суб'єктивного прагнення конкретних політичних сил зберегти свою владу будь-яким шляхом та відповідно від психологічної готовності фахівців, що займаються розробленням відповідних проєктів, задовольнити очікування «замовників», поступившись своїми переконаннями та інтересами народу як носія суверенітету та єдиного джерела влади в державі. А це залежить насамперед від рівня їх політико-правової культури, системи їх ціннісних орієнтирів. При цьому, якщо правова культура – це рівень свідомого сприйняття права та всіх правових явищ, усієї правової дійсності людиною, певними соціальними групами та суспільством в цілому, то політична культура – це значною мірою вже рівень свідомого ставлення тих чи інших суб'єктів не тільки до права як до соціальної цінності, а й до політики в цілому, форм та методів політичної діяльності, політичних опонентів, політичних угод, політична послідовність, уміння почути політичних опонентів, здатність до політичних компромісів тощо.

Складність та чітка регламентованість процедур реформування Основного Закону держави покликані стати не тільки юридичними, а й політичними та психологічними бар'єрами для стримування прагнень кожен раз «підправляти» конституційне регулювання під запити нової політичної кон'юнктури. На-

впаки, усвідомлення і державними органами, і інституціями громадянського суспільства реальної необхідності внесення змін до Конституції має стати результатом тривалого процесу, який включає насамперед аналізування практики реалізації відповідних конституційних положень, з'ясування причин їх неефективності, вивчення зарубіжного досвіду конституційно-правового регулювання, проведення наукової експертизи тощо. Крім того, необхідність проведення конституційної реформи має бути визнана і підтримана не тільки переважною більшістю політичних сил, а й широким загалом. Лише сукупність усіх зазначених чинників має стати свідченням того, що реформування Основного Закону є дійсно нагально необхідним. Однак, як свідчить практика, такий підхід до процесу конституційного реформування в Україні навряд чи можна вважати нормою, що є свідченням недостатньо високого рівня політико-правової культури більшості його учасників, а особливо ініціаторів, котрі, як правило, переймаються забезпеченням своїх вузькокорпоративних, а подеколи й суто приватних інтересів.

За таких умов важливого значення набуває й політико-правова культура інститутів громадянського суспільства, усього соціуму загалом, яка дозволяє усвідомити громадянами, їх соціальними групами, громадськими об'єднаннями, політичними партіями хибність, необґрунтованість чи політичну занеангажованість запропонованих змін до тексту Основного Закону України. Таке усвідомлення та розуміння дає їм можливість задіяти будь-які правові та політичні засоби для привернення уваги до цієї проблеми широкого загалу, ініціювати її широке громадське обговорення, відкрито виступати з обґрунтованою критикою відповідних пропозицій у засобах масової інформації, організувати та проводити мирні масові заходи тощо. Однак, як показує практика, активність громадянського суспільства в Україні залишається вкрай низькою, перманентний процес конституційного реформування не привертає до себе належної уваги з боку його інститутів, а переважна більшість суперечливих та відверто кон'юнктурних змін не викликає майже жодного політичного резонансу. Як наслідок, над базовими цінностями конституційного ладу України нависає істотна загроза, усвідомлення реальності та невідворотності якої може бути занадто пізнім.

Таким чином, стабільність існуючого конституційного ладу України та його засад забезпечується насамперед стабільністю Основного Закону держави. А незмінність базових, засадничих положень конституційного тексту в процесі конституційного реформування, у свою чергу, безпосередньо пов'язана з політико-правовою культурою української еліти, визнаних суспільством політиків та правознавців, інститутів громадянського суспільства загалом.